

حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران
و مواضع غرب

www.ketab.ir

سرشناسه :
عنوان و نام پدیدآور:
مشخصات نشر:
مشخصات ظاهری:
فروست:

شابک:
وضعیت فهرست نویسی:
یادداشت:
موضوع:
موضوع:
شناسه افزوده:
رده بندی کنگره:
رده بندی دیویی:
شماره کتابشناسی ملی:

صابردوست، مهناز، ۱۳۶۴ -

حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران / رضا غریب / تألیف مهناز صابردوست.
تهران: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات «کتاب»، ۱۳۹۷.
۴۲۸ ص.

مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات، مرکز اسناد - بزرگساز: ۱۰۸۱
حقوق سیاسی؛ ۳۳.

۳۶۰۰۰۰ ریال: ۸-۸۹۰-۴۱۹-۹۶۴-۹۷۸

فیبا

کتابنامه: ص ۳۶۱.

حقوق بشر-- ایران-- سیاست دولت.

Human rights-- Government policy-- Iran

مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

۱۳۹۷ ۲ ص ۵۹۹/الف/ JC

۳۳۳/۰۹۵۵

۵۳۸۲۵۳

غرامه داشت
جهل ۱۲
بیروزانه

عنوان: حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران و مواضع غرب

تألیف: مهناز صابروست

نوبت چاپ: اول، پاییز ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ قیمت: ۳۶۰۰۰ تومان

حروف چینی و لیتوگرافی: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صحافی: چاپخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک: ۸-۸۹۰-۴۱۹-۹۶۴-۹۷۸

ISBN: 978-964-419-890-8

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، نرسیده به میدان قدس، روبه روی پمپ بنزین اسدی، پلاک ۱۹۵۴،

مرکز اسناد انقلاب اسلامی. صندوق پستی ۱۹۳۹۵/۳۸۹۶ تلفن: ۲۲۲۱۱۱۹۴ تلفکس: ۲۲۲۱۱۱۷۴

www.irdc.ir

ارزیابان: رشید جعفرپور، سجاد چیت فروش، خیرالله خیری، اکبر اشرفی

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
۱۳	پیشگفتار
	فصل اول:
۱۷	دریغ‌جویی و ترقی بشر
۱۹	۱- تعریف و ترقی بشر
۲۱	۲- تاریخی - ترقی بشر در غرب
۲۴	۱-۲- اسناد حقوق بشر در غرب
۲۷	۲-۲- ضمانت اجرایی اسناد - ترقی بشر
۳۲	۳- حقوق بشر در اسلام
۳۳	۱-۳- منابع حقوق بشر در اسلام
۳۶	۲-۳- اسناد حقوق بشر در اسلام
۴۰	۳-۳- حقوق بشر در جهان اسلام
۴۱	۴- مقایسه‌ی نظام حقوق بشر اسلامی و غربی
۴۳	۵- حقوق بشر در ایران

فصل دوم:

۵۳	اختلاف مبانی در نظام حقوق بشر اسلامی و غربی
۵۵	مختصری از تاریخ غرب
۶۱	مؤلفه‌های مدرنیته
۶۵	الف: هستی‌شناسی:

- ب- معرفت‌شناسی: ۶۶
- مفاهیم متفاوت در دو نظام حقوق بشر اسلامی و غربی ۷۳
- ۱- مفهوم حق ۸۲
- ۲- آزادی ۹۱
- ۳- عدالت ۹۹
- چالش جهان‌شمولی حقوق بشر ۱۰۸

فصل سوم:

- حقوق بشر و مسائل سیاسی جمهوری اسلامی ایران ۱۱۵
- جایگاه حقوق بشر در سیاست خارجی کشورهای غربی ۱۱۷
- ۲- رویکرد کشورهای غربی علیه حقوق بشر در ایران ۱۳۲
- ۳- جنگ نرم و - حق بشر ۱۴۳
- ۴- جنگ نرم علیه ایران ۱۴۵
- ۵- جنگ نرم علیه ایران در - حقوق بشر ۱۴۶
- ۶- اهداف جنگ نرم در حوزه حقوق بشر علیه ایران ۱۴۹
- ۷- اقدامات رسانه‌ای علیه جمهوری اسلامی ایران ۱۶۵

فصل چهارم:

- ساختار نهادی و حقوقی جمهوری اسلامی ایران در - حق بشر ۱۷۱
- ۱- ساختار نهادی ۱۷۳
- ۲- ساختار حقوقی ۱۹۶
- ۲-۳- رعایت حقوق بازداشت‌شده (ممنوعیت شکنجه، و ممنوعیت هتک حرمت و حیثیت): ۲۰۰

فصل پنجم:

- حقوق زن ۲۱۷
- ۱- جایگاه زن در غرب ۲۲۰

۲۲۱	۲- زن در اسلام
۲۲۵	۳- زن و خانواده در اسلام
۲۳۱	۴- جایگاه زن در ایران
۲۳۵	۵- حقوق زن در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
۲۳۷	۶- حقوق زن در قوانین موضوعه
۲۵۶	۷- منشور حقوق و مسئولیت‌های زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران
۲۵۷	۸- مسئله‌ی پوشش و حجاب زنان در ایران
۲۵۹	۹- جمهوری اسلامی ایران و کنوانسیون امحای کلیه‌ی اشکال تبعیض علیه زنان
۲۶۱	۱۰- وضعیت زنان براساس شاخص‌های کمی
۲۷۰	۱- فهرست مراکز، سازمان‌ها و نهادهای ویژه‌ی زنان

فصل ششم:

۲۷۳	حقوق اقلیت‌ها
۲۷۵	۱- تعریف اقلیت
۲۷۶	۲- تاریخچه حقوق اقلیت‌ها در غرب
۲۷۹	۳- حقوق اقلیت‌ها در اسلام
۲۸۴	۴- اقلیت‌ها در ایران
۳۰۶	۵- مسائل خاص مربوط به بهائیت

فصل هفتم:

۳۰۹	حقوق کودک
۳۱۱	۱- حقوق کودک در غرب:
۳۱۲	ب- صنعت سکس:
۳۱۴	ج- نظامی‌گری:
۳۱۴	۲- اسناد بین‌المللی در حوزه‌ی حقوق کودک:
۳۱۵	الف- اعلامیه‌ی ۱۹۲۴:

- ب- اعلامیه ی ۱۹۵۹: ۳۱۵
- ج- کنوانسیون حقوق کودک: ۳۱۶
- ۳- یونیسف: ۳۱۹
- ۴- حقوق کودک در اسلام: ۳۲۰
- الف- حقوق کودک در قوانین جمهوری اسلامی ایران: ۳۲۵
- ب- قانون اساسی و حقوق کودک: ۳۲۷
- ۱- حضانت: ۳۳۰
- ۲- ولایت: ۳۳۳
- ۳- فرزند راندگی: ۳۳۴
- ۴- خون نشینان و کودکان بی سرپرست: ۳۳۷
- ۵- قانون سازمان رفاه و تأمین اجتماعی: ۳۳۷
- ۶- آیین نامه ی چتر ایمن راه اجتماعی: ۳۳۸
- ۷- آیین نامه ی سامان دسی کودکان خیابانی: ۳۳۸
- ۸- کودک آزاری در قوانین ایران: ۳۴۰
- ۹- مسئله تابعیت کودکان حاصل از ازدواج زنان ایرانی و مردان افغان: ۳۴۶
- ۱۰- سازمان ها و نهادهای مربوط به کودکان: ۳۴۹
- الف- حمایت از حقوق زنان و کودکان در قوه ی قضائیه: ۳۴۹
- ب- مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک: ۳۵۱
- و- سازمان های غیردولتی: ۳۵۳
- نتیجه گیری: ۳۵۵
- کتابنامه: ۳۶۱
- نمایه: ۳۹۳

مقدمه

برای فهمیدن مفهوم حقوق و کارکردهای آن لازم است به ریشه‌ی آن یعنی مفهوم «حق» دقت بیشتری داشت. این حال مفهوم حق یکی از مفاهیمی است که هنوز اندیشمندان حقوقی و سیاسی برای آن تعریف دقیقی ارائه نکرده‌اند. تبارشناسی این مفهوم در سیر تاریخی آن مسائل و نکات مهمی را آشکار می‌سازد. در اندیشه‌ی متفکران کلاسیک غرب، همچون ارسطو و افلاطون، این مفهوم نگاه چندانی نداشته است. بدین معنا که در اندیشه‌ی متفکران این دوره زندگی در دولت‌شهر رعایت قوانین اجتماعی خودبه‌خود حقوق و تکالیف افراد را مشخص و محقق می‌سازد. در ادامه با برجسته‌شدن اندیشه‌های مدرن از سوی فیلسوفانی همچون هابز و جان لاک، حق طبیعی انسان برجسته شد. با این حال هنوز هم این ابهام مفهومی حفظ شده بود. این قضیه از آرای مهمی نمود که مفهوم مقابل آن، یعنی «تکلیف»، به خوبی توضیح داده نشده بود. در مقابل و در اندیشه‌های شرقی و خصوصاً اسلامی نیز این ابهام مفهومی محسوس بود. به این معنا که اندیشه‌ی انسان اسلامی، در تعریف «حق» گاهی آن را به معنای صحیح‌بودن، گاهی به معنای برحق‌بودن یک حکم، گاهی نیز در مقابل تکلیف (در اندیشه‌های معاصر اسلامی) به کار می‌بردند.

در کشورهای غربی مدرن انقطاع از وحی و توجه بی‌رویه به محوریت انسان باعث شده است که انسان‌های به ظاهر آزاد، در حصارهای مختلف درونی و بیرونی اسیر شوند. این افراد اگرچه به ظاهر به آزادی رسیده‌اند اما در عمل (در بسیاری موارد) آزادی‌های اولیه‌ی انسانی در جامعه و آرامش درونی خود را از دست داده‌اند. به علاوه در اندیشه‌های اسلامی عدم رعایت تناسب بین مفاهیم «حق» و «تکلیف» باعث شده که در بسیاری از کشورهای

اسلامی مفهوم تکلیف و اطاعت برجسته شده و حق انسانی جایگاه شایسته‌ای نداشته باشد. انقلاب اسلامی ایران با توجه به این جریان فکری شکل گرفته است. بدین معنا که رهبران و کارگزاران حکومت اسلامی با توجه به مبانی عمیق اعتقادی خود به هیچ وجه انسان را صاحب حق مطلق نمی‌دانند. به همین دلیل با بازتعریف جایگاه انسان در هستی تکالیفی نیز برای وی در نظر گرفتند. به گونه‌ای که جریان اسلامی شکل گرفته در کنار توجه به مباحث عمیق اسلامی، شرایط و مقتضیات زمانی و مکانی را نیز در نظر گرفته و اصول اسلامی را با استفاده از شرایط اجتماعی جدید بازتعریف نمود. به همین دلیل از افتادن در دام اومانیسم و انسان‌گرایی افراطی نیز ممانعت به عمل آمد. نتیجه‌ی این گونه تأملات نیز شکل‌گیری قانون اساسی و نهادی بود که به شکلی مناسب حقوق بشر را برای ایرانیان به ارمغان آورد. این الگو که به عنوان پایه‌ی هر و برجسته‌ای شناخته شده است، توانست گفتمان‌های غرب معاصر را به چالش بکشد. به همین دلیل این گفتمان‌ها به شدت از رشد و گسترش گفتمان اسلامی ممانعت به عمل می‌آورند.

در پایان ضمن تشکر از نویسنده‌ی محترم، از زحمات همکاران پرتلاش در مؤسسه فرهنگی هنری قدردانی می‌شود.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی

پیشگفتار

حفاظت و حمایت از حقوق بشر از دیرباز توجه گروه‌های انسانی را به خود معطوف کرده و اقدامات بسیاری در این زمینه انجام شده است. اما حقوق بشر، به معنای متداولی که امروزه در دین حقوقی از آن استفاده می‌شود، اصطلاح نسبتاً جدیدی است که پس از دوران مدرنیته و تأثیر اومانیسم و به‌ویژه پس از جنگ جهانی دوم و تأسیس سازمان ملل متحد در حقوق بین‌الملل مطرح شد. از آن پس اسناد گوناگونی توسط سازمان ملل و یا نهادهای وابسته به آن تدوین و تصویب شده‌اند؛ این اسناد غالباً به شکل اعلامیه، بیانیه، میثاق، کنوانسیون، پروتکل، توصیه‌نامه و ... در موضوعات مختلف حقوق بشری تنظیم و تصویب شده‌اند. هرچند طرح دکترین حقوق بشر می‌توانست نقش مثبتی در مناسبات بین‌الملل ایفا کند و ارمغان زیبایی برای زندگی انسان به راه بیاورد، اما این گفتمان در ارائه‌ی زندگی بهتر به بشر دوران معاصر شکست خورده است چرا که پس از مدرنیته و ظهور و رشد اومانیسم، کشورهای غربی از گفتمان حقوق بشر برای توسعه‌ی قدرت و ثروت و افزایش رفاه شهروندان خویش استفاده کرده و حقوق بشر را به سلاح ایدئولوژیک قوی برای مشروعیت‌بخشیدن به سیاست‌های استعمارگرایانه‌ی خود تبدیل کردند. در این دوران لیبرالیسم دست در دست استعمار دولت‌ها را به رعایت حقوق بشر فرامی‌خواند. ابرقدرت‌ها وظیفه‌ی اخلاقی اجرای حقوق بشر و ترویج تمدن را به‌عهده گرفته و با تحریف واقعیت و در اختیار داشتن رسانه‌های گسترده و تبلیغات بسیار حقوق بشر را به یک گفتمان قدرتمند برای پیشبرد انگیزه‌های سیاسی خود تبدیل کردند. اما راهبرد غرب برای ترویج حقوق بشر یک ترجیع‌بند ثابت داشت و آن هم اینکه گسترده‌ترین جنگ‌ها و جنایات به اسم حقوق بشر

انجام می‌شد. کودکان، زنان، مسلمانان و غیرنظامیان بسیاری به پای سیاست‌های حقوق بشری غرب قربانی شدند. جنگ جهانی اول و دوم، جنگ ویتنام، حمایت کشورهای غرب از عراق در هشت سال جنگ تحمیلی علیه ایران، کشتار خمرهای سرخ، کشتار هشت میلیون مسلمان در بوسنی، جنگ افغانستان و عراق، نقض حقوق بشر در فلسطین، کشتار مسلمانان میانمار و بحرین همگی پس از ظهور او مانيسم و تصویب اسناد بسیار در حوزه‌ی حقوق بشر رخ داده است. در تمام موارد گفته‌شده غرب یا آغازکننده‌ی جنگ بوده و یا از نقض‌کنندگان حقوق بشر حمایت کرده است؛ در واقع حقوق بشر جدیدترین حلقه‌ی زنجیر استعمار اروپامحور است که با ترویج به عدالتی سبب تنزل ارزش زندگی انسان، فقدان ایمان، بحران معنویت، گسترش بی‌اخلاقی، رواج روابط نامشروع و همجنس‌گرایی و خانواده‌های از هم پاشیده شده است.

در بررسی تاریخچه‌ی حقوق بشر در غرب این نتیجه حاصل می‌شود که مهم‌ترین علت عقیم‌ماندن آمال حقوق بشر غربی نابرابری، شعار و عملکرد سیاست خارجی قدرت‌های بزرگ در حوزه‌ی حقوق بشر است. دولت‌های غافل از آنها از اجرای اصول اسناد تصویب‌شده غافل بودند بلکه با عملکرد گزینشی خود سبب فاصله‌گرفتن حقوق بشر از اهداف عالیه‌ی خود شده‌اند. این کشورها در اجرای اصول سیاست خارجی قدرت و منافع خود را بر حقوق بشر ترجیح داده و این مسئله سبب برخورد دوگانگی غرب با سایر کشورها در حوزه‌ی حقوق بشر شده است. از سویی نقض حقوق بشر در برخی از کشورها (به دلیل تأمین منافع قدرت‌های بزرگ) نادیده گرفته می‌شود و از سوی دیگر برخی از کشورها (به دلیل مقابله با منافع و اصول کشورهای غربی متهم به نقض حقوق بشر می‌شوند. جمهوری اسلامی ایران از جمله کشورهایی است که علی‌رغم توجه به مسئله‌ی حقوق بشر، از سوی کشورهای غربی به نقض حقوق بشر متهم شده است.

از زمان تصویب اعلامیه‌ها و اسناد مختلف در زمینه‌ی حقوق بشر، جمهوری اسلامی ایران برخی از این اسناد را مورد تصویب قرار داده است (برخی نیز با حق شرط پذیرفته است) و علاوه بر آن بسیاری از مصادیق حقوق بنیادین بشر، که جزء لاینفک دین مبین اسلام بوده، در قانون اساسی ایران و سایر قوانین (مانند حقوق کار، حقوق مدنی، حقوق جزایی)

گنجانده شده است، تعرض به آن حقوق جرم است و قوه‌ی قضائیه مکلف به مقابله با نقض آن حقوق است. کشورهای غربی بدون توجه به تمایزات فرهنگی و با درپیش گرفتن رویه‌ی سیاسی ایران را متهم به نقض حقوق بشر کرده و با توسل به مسئله‌ی حقوق بشر و صدور قطع‌نامه و اعمال تحریم‌های چندجانبه جمهوری اسلامی ایران را تحت فشارهای شدید منطقه‌ای و بین‌المللی قرار داده‌اند. این در حالی است که جمهوری اسلامی ایران در موارد متعددی خود از نقض حقوق بشر توسط کشورهای دیگر آسیب جدی دیده است؛ جنگ تحمیلی، ترور دانشمندان هسته‌ای، تحریم‌های متعدد که از جانب کشورهای غربی بر این کشور تحمیل شده از نمونه‌های روشن نقض حقوق بشر می‌باشد. از آنجا که ناقضان این حقوق به خود کشه‌های غربی هستند و یا مورد حمایت آنها، ایران موفق به احقاق حقوق خود در نظام بین‌الملل شده است.

سال‌های اخیر نیز شاهد افزایش زیادی از این زاویه بر ایران تحمیل شده است. حال در راستای بررسی بیشتر چرایی و علل این امر پژوهش حاضر به مسئله‌ی حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران، رویکرد غربی، حقوق بشر و بررسی مواضع کشورهای غربی علیه ایران در زمینه‌ی حقوق بشر پرداخته است.